

Havsmiljöinstitutet
Kajsa Tönnesson
Föreståndare
Box 260
SE 405 30 Göteborg
Tel +46 766181259
Kajsa.tonnesson@havsmiljoinstitutet.se

Havs- och vattenmyndigheten
Remiss Samråd Havsplanering
havochvatten@havochvatten.se
Dnr: 2168-23

Remissyttrande: Samråd om Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet, Dnr 2168-23

Havsmiljöinstitutet lämnar synpunkter på dokumentet *Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet* samt konsekvensbeskrivningen till *detsamma* (Dnr 2168-23). Institutet svarar på remissens frågor¹, samt övergripande och specifika synpunkter om innehållet och ger konkreta förslag till förbättringar och ändringar.

Vi hänvisar även till tidigare ställningstaganden och konkreta förslag till bl.a. havsplanen och utvärderingen av deltagandeprocessen samt om kunskapsförsörjning för havsplanering i relation till en ekosystembaserad förvaltning och ett koherent system av ex-ante och ex-post bedömningar samt länkar till implementering av planerna.

Ärendet har beretts av Andrea Morf och Madeleine Prutzer (Havsmiljöinstitutets kansli, sammankallande), Andrea Belgrano (Havsmiljöinstitutets kansli), Henrik Svedäng (Havsmiljöinstitutets kansli); Ida-Maja Hassellöv (Chalmers); Mats Lindegarth (GU), Aron Westholm (GU), Siv Huseby (UMU).

I ärendet har Havsmiljöinstitutets styrgrupp beslutat. Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Linnéuniversitetet och Chalmers tekniska högskola.

Kajsa Tönnesson
Föreståndare för Havsmiljöinstitutet

¹ Hur institutet ser på förslagen till energiområden samt alternativa energiområden? Finns det ytterligare konsekvenser som bör uppmärksammas utöver det som tas upp i konsekvensbeskrivningen? Hur kan förslagen förbättras i övrigt?

Sammanfattning och svar på samrådsfrågorna

I sin helhet tycker Havsmiljöinstitutet att Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har gjort ett gediget och bra arbete med de ändrade havsplanerna och konsekvensbeskrivningen.

Institutets svar har förutom denna sammanfattning fyra delar:

1. Allmänna kommentarer,
2. Planen,
3. Konsekvensbeskrivningen och
4. Detaljkommentarer.

Här nedan en kort sammanfattning och svar på HaV:s samrådsfrågor.

Svar på fråga 1 om alternativa energiområden:

- Institutets experter ser att det är väldigt stora områden som kan komma att bli inkluderade, så att hela havet möbleras. Då blir samexistens och synergier samt förutsättningar för detta enormt viktiga. I havsplanerna är detta dock fortfarande på en väldigt översiktlig skala, så det blir svårbedömd hur detta ska gå till och hur det ska främjas. Vi skulle gärna vilja se att den geografiska upplösningen av både planen konsekvensbeskrivningen blir ännu bättre. Samexistens och utnyttjande av synergier mellan olika användningar/funktioner kunde ingå som övergripande planeringsmål.
- Institutet har inte ägnat sig åt att detaljgranskning av de olika föreslagna samt alternativa områden utan påpekar att det är svårt att göra en avvägning baserat på hur konsekvensbedömningen är upplagd och på grund av den grova skalan i denna. Det saknas bland annat en överblickstabell där alla områden ingår och avvägs mot varandra i alla relevanta dimensioner.

Svar på fråga 2 om ytterligare konsekvenser som bör bedömas:

- Konsekvensbeskrivningens utformning: Institutet lämnar konkreta förslag hur transparensen och möjligheterna att själv bedöma enstaka förslag kan förbättras. Det är viktigt att redovisa osäkerheten samt utveckla fler överblickstabeller eller grafiker.
- Konsekvensbeskrivningens innehåll: Institutet lämnar förslag hur vilka aspekter som bedöms kunde utvecklas, både på kort och på längre sikt. För att bättre bedöma olika områden gentemot varandra behöver även tex försörjningstrafiken och undanträngningseffekter beaktas (tex. fisk/fiske).

Svar på fråga 3 om förbättring av förslagen:

- Det är en enorm massa av text och information och genom grafiska element och tabeller och en bra struktur samt webbkartan går det att hitta det mesta – om man letar lite. Institutet ser ytterligare utvecklingsbehov av tillgängligheten främst i följande områden (detaljer se nedan):
- Ytterligare översiktstabeller med fördjupade motiveringar
- Ännu bättre koppling mellan karta och text/tabeller.
- Bryt ut underlagsmaterialet till ett extradokument - enligt eget förslag.

Deltagandeprocessen:

- Institutet tycker att målen och syftena med processen har varit tydliga och att informationen har varit transparent och tillgänglig - främst via webben. Det har dock inte varit lika lätt att anmäla sig till forskarmötena. Här bör länkarna förbättras och inbjudan gå ut bredare.

- HaV kunde vara ännu mera aktiv med att mobilisera och skapa ett bredare samhällsdeltagande i havsplaneringen - särskilt genom att temat berör den gröna samhällsomställningen som påverkar alla och för att havsplanerna befinner sig fortfarande i en mera formativ fas där man kan påverka. Detta borde ligga i HaV:s ansvar. Genom att politiken påverkar bara tidigt i processen med regeringsbeslutet och sedan först i slutskedet antar planen blir det inte automatiskt en bred politisk debatt om detta.

1. Allmänna kommentarer

Deltagandeprocessen hittills

Trots hög aktualitet och stor potential för senare kontroverser verkar havsplaneringsprocessen inte finnas tydligt på den allmänna agendan. Ur ett grönt omställningsperspektiv, men även ur ett rättvisa och acceptansperspektiv vore det viktigt att informera och aktivera samhället i stort. Utvärderingen av den senaste planeringsprocessen indikerade att både ekonomiska och samhällsaktörer/ civilsamhället i helhet inte varit aktiverade och väl representerade. Även denna gång verkar mobiliseringen av samhällsaktörer vara svag. Trots att planen är i en formativ fas där inspel är viktiga och deadline är snart talar inte media mycket om havsplanerna. Om HaV är intresserad av inspel och engagemang borde man kanske gått ut ännu mera aktiv om detta? Till denna mobilisering för grön omställning borde HaV och regeringen avsätta mera tid och resurser.

Ur ett processperspektiv är avsnittet 1.3 bra, som tydligt redogör för havsplaneringsprocessens olika steg inklusive vem som ges möjlighet att delta när och i vilken form. Det är även bra att det framgår att ekosystemansatsen ligger till grund för arbetet med havsplanerna och hur ansatsen spelar in i processen (s.16). Institutet tycker att målen och syftena med processen är tydliga och att informationen är transparent och lättförståelig.

De tematiska mötena har varit mycket värdefulla, både för att ställa frågor och för att få en snabb överblick över det komplexa materialet.

Tillgängligheten på HaV:s hemsida till informationsmötena kunde förbättras inför nästa omgång. Flera har haft det svårt att få en möjlighet att anmäla sig till mötena via HaVs hemsida, då inbjudningarna brukar gå till registrator eller någonstans centralt och kan lätt missas.

Planen i sin helhet

Materialet är omfattande och krävande att ta sig genom och samtidigt behålla överblicken. Det har blivit två stora, om än välstrukturerade dokument. Det är bra att man har delat upp i mindre områden. Det blir lättare att bedöma/diskutera konsekvenserna av olika handlingsalternativ, vilket är viktigt nu med förslagsområdena för vind och alternativområdena. Det har allmänt blivit bättre upplösning på viktig information än tidigare, men detta kan utvecklas ytterligare.

Plandokumentet i sin helhet är väl förklarad och av god kvalitet. Texterna är mest lättlästa och väl layoutade med bra illustrationer. Sättet att presentera dokumentet har utvecklats ytterligare sedan den senaste planeringsomgången. Det är bra om bakgrundsdelen i planen bryts ut. Onlinekartan där man kan skapa sig en överblick och fördjupa sig utgör ett värdefullt komplement.

Överblickstabellerna för varje havsområde bör utvecklas vidare och förklara prioriteringsordningen. Det vore även bra med någon sorts överblick över helhetsbedömningen i alla tre havsområden (detaljkommentarer se längre ner).

Planinnehållet

Stor ökning - effekter - oklart hur de avvägs

Vindkraftområdena innebär en stor ökning med många aspekter att beakta, även olikheter mellan havsbassängerna. Det är svårt att använda sig av konsekvensbedömningen för att kommentera om vilka förslag och kompletterande områden som är mera lämpliga. Se kommentarer längre ner.

Samexistens:

Det är bra att havsplanerna inkluderar ett samexistens- och synergiperspektiv (tex i vägledningen 2.3), även om det innehållsmässigt får förbli begränsat pga den översiktliga skalan och rollen av havsplanerna som vägledande. Enskild användning kan inte vara en långsiktig lösning. Det är dessutom viktigt att hålla områden öppna för framtiden, även för multifunktionalitet och samnyttjande av nya slag.

Det är viktigt att HaV och sektorsmyndigheterna håller sig informerade om utvecklingens framkant. Det är många utlysningar och projekt på gång just nu (Norden, EU/HORIZON, MISTRA, ICES arbete mfl) och därför viktigt att HaV följer forskarvärlden och tar del av kunskapen - tex genom att delta aktivt i teknik och metodutveckling eller genom att sitta i styrgrupper eller på annat lämpligt sätt följa utvecklingen.

Samexistens kunde även vara värd som ett övergripande planeringsmål (sektion 2.1).

Klimatförändringen och dess hantering: I Sverige har man samarbetat bra och gjort ett gott utvecklingsarbete med ett klimatperspektiv i havsplanerna. Institutet ser gärna att förslaget bibehålls, inte minst med perspektiv på att Sveriges havsområden är så olika och kan behöva olika strategier. Det är viktigt att planera både för klimatanpassning och beredskap (bra inslag om klimatrefuger för ekologiskt viktiga arter) och att ur ett förebyggandeperspektiv (minska utsläppen, lagra koldioxid; tex vindkraftsutveckling). Här behövs även en tydlig och direkt koppling till förvaltningen och åtgärdssidan som ännu inte är så utvecklad.

Att hantera klimatförändringen kräver en adaptiv och ekosystembaserad planering och förvaltning med en kontinuerlig datainsamling i tillräckligt hög upplösning. Som eMSP NBSR projektet (<https://www.emspproject.eu>) där HaV själv är involverade lyfter och som man själv påpekar finns här viktiga kunskapsluckor (se Climate Smart MSP policy brief).

Den översiktliga skalan innebär utmaningar:

Den mycket översiktliga skalan gör det svårt att bedöma konflikter samt uppmärksamma skyddsvärda intressen i kartan.

- *Konflikter:* I varje havsplanområde finns potentiella konflikter mellan användningar som inte kan bedömas. Detta uttrycks i planerna som "Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv" eller liknande formuleringar. Att sådana ställningstaganden inte görs kan vara naturligt utifrån processen och den utformning som den svenska havsplaneringen har i dagsläget. Men det kan vara kontraproduktivt. Planeringen riskerar att förlora den vägledande funktion den är tänkt att ha eftersom många samexistensfrågor fortfarande inte är hanterade. Detta kan påverka förutsägbarheten i efterkommande tillståndprocesser och därmed utbyggnadstakt och möjligheter för tex havsbaserad vindkraft.
- Av samma skäl kan det vara problematiskt att *säkerhetsavståndet* mellan områden för sjöfart och områden för vindkraftsparker inte är med i planerna.
- Det är bra att det uppmärksammas att nuvarande övervakningsstationer behöver skyddas för uppföljning, så att inte långa tidsserier förstörs genom etableringar. *Det är därför viktigt att skydda platser för datainsamling för havsplanering/förvaltning samt göra motsvarande datalager tillgängliga.*

Konsekvensbeskrivningen

Konsekvensbeskrivningen tar ett brett grepp och är även den omfattande men ger ett bra helhetsintryck. Jämfört med tidigare omgångar har man lyckats att få fram en bättre upplösning på viktig information. Särskilt värdefullt är det med en illustration av konsekvenser på kartor - med en seminumersk påverkansanalys för varje förslagsområde. Mycket bra även med översiktliga tabeller om olika mål och relaterade kriterier (bör förtydligas/utvecklas - se detaljkommentarer).

Det är viktigt att jobba med transparens och kopplingar för att konsekvensbeskrivningen ska kunna tjäna sitt egentliga syfte: att förstå möjliga konsekvenser och bedöma vilka av de föreslagna energiområdena är mera lämpliga att gå vidare med efter samrådet.

Främja överblicken och transparensen för att kunna avväga/ bedöma själv:

- Det är svårt att förhålla sig till *prioriteringsordningen* i havsplanerna, både när det gäller enstaka områden (som samrådet nu handlar om) samt hur man bör prioritera mellan olika havsbassänger och utveckling av vindkraft just där.
- Det finns många *osäkerheter på systemnivå* som inte är helt synliga i dokumentet.
- De sammanfattande texterna för planen i sin helhet och de olika havsområdena är visst enligt regelboken och bra att ha, men *om den aggregeras på för hög nivå uppfyller konsekvensbeskrivningen inte sitt syfte att i detta planeringsstadium hjälpa läsaren att avväga mellan olika konkreta områden*. Det blir svårt att fatta beslut om enstaka alternativ eller om man introducerar både vindkraft och naturområden och t.ex. säger att konsekvenserna för havsmiljön är både negativa och positiva.
- De *rumsliga konsekvensanalyserna ger en mera nyanserad bild*, men det blir svårt att väga ihop olika aspekter över alla dimensioner. Vi föreslår att göra en tabell, inklusive den sammanlagda ytan i förhållande till intensiteten av positiva/negativa konsekvenser för varje havsområde.
- Det vore därför meningsfullt både med en grafisk/tabellarisk övergripande ochen mera platsspecifik/ delområdesspecifik sammanfattande bedömning.

Konkreta förslag för utveckling av sammanvägningen och indikatorerna:

För att bedöma vilka områden ska med eller inte i det närmare urvalet efter samrådet behövs en sammanvägnings/överblickstabell för varje havsområde samt per förslagsområde och övergripande - hur påverkas havsområdena - som tillåter en rangordning - utöver det som finns den nu ganska översiktliga texten:

- Osäkerheten: Det är viktigt att tydligare visa osäkerheterna i bedömningen.
- Var - rumsligt: områden som påverkas och hur mycket de i förhållande till hela områdets storlek. Eventuellt i form av en kompletterande hotspotkarta?
- Skada/nytta: positiv eller negativ påverkan och hur mycket - i förhållande till olika indikatorer (befintliga och nya). Nyttan genom energiproduktion vs etableringskostnader mm. ska även vägas upp mot hur mycket skada/störning och hur värdefull och unik varje indikator är.
- Sårbarhet/riskperspektiv: en avvägning mellan de tre olika havsområden: a) hur mycket tål området b) vilken påverkan/hur mycket, c) hur allvarligt är det om det påverkas (reversibilitet/ kompensationsmöjligheter).
- Överblick över rumsliga konsekvenser - konsekvensbedömningen - Det vore bra med en översiktlig sammanställning av arealer dedikerade för olika verksamheter i de olika havsområdena (inklusive föreslagen samexistens). Framförallt hade det varit intressant att på ett tydligare sätt jämföra denna havsplan med den gamla i termer av arealer. Detta skulle kunna ge en tydligare bild av hur olika intressen prioriteras och hur dessa prioriteringar ändrats från föregående plan. Ett exempel av hur det skulle kunna se ut för ett område i en

plan nedan (påhittade arealer i cellerna). Ensam prioritet i diagonalen och samexistens i övriga.

EXEMPEL/ILLUSTRATION - korstabellering inklusive samexistens (fingerade data)

	E	E(utr)	E(utr, alt)	F	G	N	Rekr	Sand	Sjöf
E	1000								
E(utr)		3000							
E(utr, alt)			5000						
F				500					
G		99	138	641	1000				
N		145	621	322	325	737			
Rekr	487	908	873		251	559			
Sand		578	958	855	468	745		10	
Sjöf				1000	1000	200		50	200
Tot	1487	4730	7590	3318	3922	3654	3078	3664	2450

Kunskapsluckor att ta hand om i både plan/konsekvensbedömning inkluderar

Det finns ett antal kunskapsluckor som delvis nämns i själva dokumenten, delvis inte som institutet vill gärna lyfta som viktiga att åtgärda. Allmänt rekommenderar institutet att ta ännu större höjd för förändringar. Det är viktigt med adaptivitet i förhållande till både teknikutveckling och förändringar i samhällliga, ekonomiska eller miljöförutsättningar (se även eMSP_NBSR policy brief om klimatsmart havsplanering www.emsproject.eu). Vi delar upp det som vi ser saknas i två grupper, det som bör utvecklas i nuvarande planeringsrunda och det som bör byggas upp på sikt, men där man behöver börja agera nu.

Perspektiv som saknas eller bör utvecklas:

Inför nästa planförslag (viktigt för att fatta beslut om nuvarande planförslag)

- Mera tydlighet om hur omfattande service- och underhållsfartygstrafiken till och från vindkraftsparkerna kan tänkas bli samt dess för- och nackdelar. Denna trafik kommer både att generera negativ miljöpåverkan, men även innebära ekonomiska möjligheter för de sjöfartsaktörer som utför denna trafik.
- Vintersjöfart och havsbaserad vind i Bottenhavet/Bottenviken.
- I och med att det är stor osäkerhet och kunskapsbrist kring hur vindkraftsparker fungerar i och även hur deras effekt på hydrografi och isbildning/isförhållanden är så råder även stor osäkerhet kring konsekvenser av att ha vindkraftsparker i Bottenviken och Norra Kvarnen. Detta innebär att det är av stor vikt att undersöka detta först, innan tillåtelse till vindkraftparker i någon större omfattning tillåts i området. Detta lyfts i texten både i förslaget för havsplaner och i konsekvensbeskrivningen men gör ju också att det finns stor osäkerhet kring alla föreslagna områden.
- Effekter på fisk/fiske, inklusive möjliga undanträngningseffekter.

- Nya material från havet utöver sand bör eventuellt inkluderas - viktiga för den gröna omställningen (tex mangannoduler i Bottenviken). Samma gäller koldioxidlagring.
- Andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder - kan användas för att integrera existerande nätverk av marina skyddsområden för att förstå trade-offs och synergier och möjliga effekter av mänskliga aktiviteter på havsbassängnivå och lägre skalor.

Börja bygga upp nu (kräver uppbyggnad - tar tid), men redo vid nästa planeringsomgång

- *Upplösningen*: Systematisk kunskapsförsörjning för *ekosystembaserad förvaltning* som kräver anpassning och lärande betyder att datainsamlingen måste bli mer högupplöst i tid och rum.
- *Uppföljningen av installationer till havs och deras konsekvenser* i miljö och samhälle behöver ske på ett *systematiskt och transparent sätt i hela Sveriges havsområde* (samhälls- och miljöövervakning).
 - Detta borde ingå i tillståndsprocessen och vara både vetenskapligt och verksamhetsbaserat - kanske i samverkan.
 - Det finns oklarheter när det gäller nollvarianten, idag är det mycket "informerad gissning". Detta kopplar till temat osäkerheter och hur man redovisar dessa.
 - *Utveckla samhällsövervakningen till sjöss och skapa baselines - speciellt när man gör större ändringar*. Exempel: Farledsflytten i trafiksepareringen i Kattegatt 2020 verkar ha gjorts utan noggrannare utvärderingar av eventuell miljöpåverkan. Vill man ha mer information om hur en farled påverkar havsmiljön bör detta dokumenteras vid omställningstidpunkten (tex. sedimentundersökningar i området för den nya farleden). Att observera nyttjandeförändringar i havet och skapa ännu större upplösning skulle kunna vara bra baseline information om man i framtiden vill fatta beslut.
- Konsekvensbeskrivningen innehåller en konkret diskussion kring *planens effekter på enskilda indikatorer* inom HMD och RDV. Detta är bra men man skulle kunna även tänka sig en liknande genomgång av Art- och Habitatdirektivet. Det är inte uteslutet att vissa naturtyper, såsom "bubbelrev", vilka enligt nya rapporter är vanligare än man tidigare trott i Västerhavet, kan förekomma i planområdet. Men även vissa hotade arter, såsom olika arter av fladdermöss och flyttande arter av fåglar som inte normalt stannar i havsområdena, kan bevisligen påverkas av vindkraftsetableringarna. Det är visserligen troligt att dessa värden kan komma att hanteras i framtida MKB:er för enskilda projekt men ett tydligare synliggörande av dessa värden skulle göra planens konsekvensbeskrivning tydligare och mer fullständig.
- *En mer sammanhållen, integrerad analysmodell av interaktioner behövs*: Som noteras på flera ställen i materialet kan etableringen av vindkraftsparker leda till förändringar i nyttjandemönster och speciellt kan man förvänta inskränkningar fisket. Förväntade undanträngningseffekter genom vindkraftsetableringar, kan orsaka problem inom andra områden genom en förändrad allokering av fisketryck; även om fisketryck kan förväntas minska där vindkraften etableras kan uttaget öka på annat håll. Det totala uttaget kan således behöva minska sett över ett sammanhållet förvaltningsområde. Detta kan troligen leda till ökad överlevnad av fisk som samtidigt som "reveffekten" sannolikt också leder till att fisk aggregeras i anslutning till de artificiella strukturerna. Med tanke på storleken av etableringarna kan dessa effekter anses högst sannolika åtminstone i vissa områden. Det finns också vetenskapliga rapporter som visar att födosökningen hos sälar ändras markant i vindkraftsparker (exv. [Rusell et al. 2014](#)) så att predationsrisken för fisk ökar. Detta är bara ett exempel på hur trofiska interaktioner kan ändras i ett exploaterat område som samtidigt får en ny förvaltningsregim vad gäller fiske och andra påverkansfaktorer. Konsekvensanalysens ansats att använda olika indikatorer för D4C1 ("Påverkan på trofiska gruppens mångfald") för att bedöma dessa effekter är relevant. Tyvärr kan man nog förvänta sig att dessa effekter är

mer dynamiska, beroende på havsområdets biodiversitet och svåra att förutsäga. Detta gäller även fördelningen av fiskeriansträngning som kan förväntas öka i andra områden som inte omfattas av restriktioner. Sammanfattningsvis illustrerar dessa exempel behovet av en mer sammanhållen och integrerad analysmodell grundad i de aktuella näringsvävarnas sammansättning och funktion, inklusive människans påverkan i näringsväven. Bristen på en sådan modell hänger nog samman med direktivets (HMD) relativt trubbiga indikatorer, men utveckling av detta område blir mer och mer angelägna då betydelsen av interaktioner mellan olika trofiska nivåer framstår som allt mer avgörande för en tillämpning av ekosystemansatsen i marina miljöer.

- *Konsekvensanalysens sociala hållbarhetsaspekter kunde utvecklas*, även ekonomiska sådana och utvärderas mera geografiskt i termer av värdekedjor kopplade till specifika områden.
- *Begreppsmässigt* känns det lite vanskligt att klumpa ihop både hälsa, kulturmiljö och rekreation, friluftsliv till ett kriteriebatteri som heter "socialt". Kanske vore samhälleligt mera tydligt?
- *Kopplingarna mellan utvärdering av havsplanerna och konsekvensbeskrivningen* borde utvecklas i samstämmighet.
- För att utveckla både ex-ante och ex-post evaluering är det viktigt att *gränsöverskridande kumulativa effekter uppmärksammas ett långsiktigt internationellt utvecklingsarbete*, både finansierad av EU och av nationella forsknings- och utvecklingsåtgärder.

2. Havsplanen - specifika kommentarer

Rollen av andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder (OECM) i havsplaneringen

Kap. 1.2 - 1.3 (s. 9-15): "Om Havsplaner....."

Synpunkt:

Här och på andra ställen borde rollen av andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder (OECM) ännu tydligare inkluderas och refereras till. Dessutom bör deras roll och vikten dessa har och kan ha i havsplaneringen och -förvaltning inte minst i relation till blå korridorer och nätverk av marina skyddade områden samt fisket (FAO 2022) läggas till.

Deltagande

Kap 1.3 (s 16): " Processen med att ta fram havsplaner har flera steg. Två formella dialogskeden, samråd och granskning, sker innan regeringen fattar beslut om havsplanerna enligt havsplaneringsförordningen."

Synpunkt:

En dialog förutsätter minst två parter i samtal med varandra. Under ett samråd eller granskning sker ofta kommunikationen endast i en riktning, vilket gör att ordet "dialog" kan vara missvisande här.

Förslag: Se gärna även över hur dialog har använts i övrig text.

Kap 1.3 (s 17): " Havsplaneringen ger vägledning på övergripande och strategisk nivå med utrymme för planering på lokal och regional nivå. Kommuner och regioner ges möjlighet till medverkan i den nationella havsplaneringen, så att hänsyn kan tas till lokala och regionala behov. Relaterar främst till Malawiprincip 2 - Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen."

Synpunkt:

Är det *aktiv medverkan* eller *aktivt deltagande* som avses eller medverkan i allmänhet? I vattendirektivet används begreppen *tillhandahålla information*, *samråd*, *aktiv medverkan*, *delat beslutsfattande*, *självbestämmande* för att ange olika grader av allmänhetens deltagande. Medan Havsmiljödirektivet använder begreppen *samråd* och *aktivt deltagande*, och *deltagande*.

Förslag om terminologi:

Bra att använda de begrepp som direktiven använder och undvika sådana som kan associeras med en specifik deltagandegrad. Deltagande är den term som rekommenderas.

Bakgrundsbeskrivning

Kap. 2: (s. 19-28)

Synpunkt:

Beskrivningen är tydlig och ger en bra bakgrund. Figur 2.1-1 (s.23) inkluderar även en tydlig länk mellan Havsplaneringens planeringsmål och olika del- och underordnade mål på olika skalnivåer från nationell till internationell nivå.

Kap 2.3 s. 36: “Miljöövervakningsstationer finns på specifika platser i havet. Med anledning av havsplanernas skala redovisas inte platserna i havsplanerna. Stationerna bör dock beaktas i planering, förvaltning och tillståndsprövning”.

Synpunkter/förslag om skydd och underlag:

Det är bra att det uppmärksammas att nuvarande övervakningsstationer behöver skyddas för uppföljning, så att inte långa tidsserier förstörs genom etableringar. Hur detta ska säkerställas framgår inte i texten, men bör läggas till.

Det är viktigt att olika miljöövervakningsprogramms stationer finns som ett övergripande och gemensamt dataunderlag till både nationell havsplanering och sektorsförvaltning och tillståndsgivning samt eventuellt även offentligt tillgängligt. Hur säkerställs detta?

Plandelen - allmänt

Synpunkter/förslag: De värdefulla överblickstabellerna bör utvecklas för att underlätta bedömningar

- I överblickstabellerna bör högerkolumnen med motiveringar och avvägningar utvecklas för alla fält där det kan finnas en prioriteringsordning. Det är inte helt klart hur prioriteringsordningen mellan olika intressen ser ut (natur/vind/sjöfart/fiske/kultur och rekreation). Prioriteringsordningen bör redovisas och motiveras.
- Utveckla även en övergripande tabell/grafik som visar de övergripande övervägandena mera överskådligt än den nuvarande texten som går över flera sidor.

Materialutvinning

Kap. 4,5 (s. 106)

Synpunkt:

I tillägg till materialutvinning av marin sand bör det läggas till text om potentiell marin gruvdrift för att samla noder som innehåller värdefulla metaller som mangan - i alla fall för Bottenviken. Detta undersöks just nu för både ekonomiskt incitament samt eventuella ekologiska konsekvenser efter att det i Sverige tillåts gruvdrift på grundare bottnar än 200m djup. Hur denna gruvverksamhet kan samexistera med de olika intressen som försvar, sjöfart, vindkraft och natur bör tas i beaktan i havsplanerna.

Kap. 6 och 7.5: Förstärkning av ekosystemtjänster.*Synpunkt:*

Bra med den generella förklaringen och faktarutan s 154 och Figur 7.5-1 s 155, Vi föreslår att förstärka texten om ekosystemtjänster samt även lägga till immateriella tjänster. Introducera gärna konceptet och dess relationer till havsplaneringen ännu tidigare i texten.

Gränsöverskridande arbete**Kap. 6.2** (s.138)*Synpunkt:*

I samrådsdokumenten diskuteras att det är viktigt att beakta kumulativa effekter i områden vid gränsen mot andra stater men det är otydligt hur detta ska genomföras och säkras att det görs. Till exempel för område B135 där det planeras ett område tätt intill på finsk sida bör detta beaktas. Det är även oklart hur prioriteringsordningen ser ut i de fall där flera intressen existerar.

Layout och textdetaljer

Signaturer i kartor

Förslag:

För att förtydliga förståelsen för kartor föreslår vi att; förstora områdes ID, då dessa är väl små; att numreringar förklaras; och att lägga signaturerna, t.ex. Gn, även i tabellerna för bättre koherens mellan karta och tabell.

Grafik

Kap 7.5 Fig 7.5-1: (s. 155): *Synpunkt:* Snygg grafik, utveckla den.

Förslag:

Lägg till immateriella värden bland ekosystemtjänsterna. Lägg även gärna till författare och illustratör till grafiken.

Språk

Kap 2.3 (s.37): ensamhällsekonomiskt

Förslag: särskriv ”en samhällsekonomiskt ”

Kap 6.1 (s.131): ” Företräde för vindbruk ges där förhållanden endast medge flytande fundament för vindkraftsturbinerna eller där riksintresseanspråket avser pelagiskt fiske med aktiva redskap. Vissa områden anges som alternativa områden med energiutvinning, bland annat på grund av...”

Förslag: ”medger”.

3. Konsekvensbeskrivningen - specifika kommentarer

Sammanfattningen, samt 2.2.1, 3.2.1, 4.2.1 Effekter på sektorers förutsättningar:

Här står att utsläpp till luft av bla växthusgaser kommer att öka när farledernas sträckning förlängs för att ledas runt utvinningsområden för havsbaserad energi.

Synpunkt/förslag:

Det är viktigt att få med att utsläppen till havsmiljön också ökar: antifouling-färger, spridning av främmande arter via skrov, svartvatten, gråvatten, länsvatten, skrubbevatten om fartyget har en skrubber, propellerhylsolja, buller - även om det rumsligt kan vara en minskning närmst parkerna - samt även energi i vattnet i form av turbulent omblandning.

Kap. 2.1.4 (s 33): “Planområdet Bottniska viken kännetecknas generellt av en lägre andel skyddade områden (..)”

Synpunkt/förslag:

Skydd av marina områden har släpat efter i Bottniska viken men det finns samma målsättning av areal som ska skyddas som övriga svenska havsområden, vilket bör beaktas i havsplanen. De flesta skyddade områden kan komma att vara kustnära och därmed inte inom området för havsplanen, men detta är i dagsläget oklart.

Layout och textdetaljer

Kapitel 5.3 (tabeller)

Synpunkt:

Tabell 15 står det under tabellen, och tabell 16 står det i brödtexten ovanför tabellen. (s 111 och s 113).

Förslag: Se över tabellnumreringen.

Övrig synpunkt gällande samma tabell:

Tabellen är lite svår att förstå i sin indelning med repetitiva rubriker och kan behöva omstruktureras. Tabellens indelning med samma rubrik under rubriken *Nationell strategi för regional utveckling-prioritering* för en del rader och med en uppdelning mellan olika planeringsmål blir oklar. Varför står vissa planeringsmål ihop och andra inte. Det finns även en del upprepningar. Skapar en otydlighet.

Förslag: Arbeta om. Flytta planeringsmål till vänster. Inför underrubriker i tabellen.

Kapitel 6 (s. 116): Vad betyder “avfendring”?

Förslag: Förklara begreppet.

Kap 7, 7.5.7. Sjöfart

Synpunkt: Första stycket. Var kommer godsprognoserna ifrån? Det saknas en källhänvisning.

Förslag: Lägg till källhänvisning.

Synpunkt/förslag:

Påverkan på miljön, och särskilt havsmiljön, måste tas i beaktande när godstransportprognoser görs, dvs att man inkluderar perspektivet ”Hur mycket transporter kan vi tillåta inom ramen för vad naturen klarar av?”

Andra stycket.

Synpunkt:

Chalmers har precis fått ett uppdrag via HaV om att påbörja en riskvärdering avseende vintersjöfartens påverkan av storskalig etablering av havsbaserad vindkraft. Vi antar att detta också kommer havsplaneringen till gagn.

Sista stycket.

Synpunkt:

Följande mening är svårtolkad: Även användningen av en utsläppsrenande anordning (så kallad skrubber), har nyligen kopplats till vattenföroreningar (Lunde Hermansson m.fl., 2023)...

Förslag:

Fartyg som använder en så kallad skrubber, för att minska sina utsläpp av svaveloxider till luften, genererar stora volymer kraftigt förorenat och försurat vatten (Lunde Hermansson m. fl. 2023)...

Kap 8: Kulturmiljö (s 139) och Friluftsliv och rekreation, inklusive landskap (s 140).

Förslag: Komplettera gärna med tabell eller karta för att visualisera utfallet.

Synpunkt/förslag: Konsekvensanalysens sociala hållbarhetsaspekter:

Begreppsmässigt känns det lite vanskligt att klumpa ihop både hälsa, kulturmiljö och rekreation, friluftsliv till ett kriteriebatteri som heter "socialt". Kanske vore samhälleligt mera tydligt?